

Fran LevEC

»Bodi učen ali neučen, kmet ali gospod, mlad ali star - umel ga bodeš, ako ti le ne manjka srca; kajti on je pisal svoje pesmi izi srčnih občutkov in zatorej segajo v srce! Cvet njegove lirike so sonetje, venec njegovih poezij pa Krst pri Savici, o kateri prekrasni pesmi žali bog tukaj ne moremo kaj več govoriti.« Tako je o Francetu Prešernu, največjem slovenskem pesniku, zapisal leta 1867 enaindvajsetletni Fran LevEC v svoji maturitetni nalogi iz slovenskega jezika z naslovom *Kratka povestnica slovenskega pesništva po raznih književnih dobah*. V njej je bodoči literarni zgodovinar na 16 straneh izčrpno podal prerez slovenske književnosti od časov sv. Cirila in Metoda do tedaj. Že v dijaških letih je objavljaj svoje pesmi, kasneje pa se je udejsvoval skoraj na vseh področjih literarne kulture. Najprej kot pisatelj in pisec, zatem kot kritik in zgodovinar, kot leposlovni mentor in urednik, ukvarjal se je tudi z jezikoslovjem in pravopisom. Poleg tega je bil kot profesor učitelj in vzgojitelj mladine, kot šolski nadzornik pa si je prizadeval za čim bolj urejeno šolstvo pri nas.

Dvakrat poročen, oče desetih otrok

Fran LevEC se je rodil 4. julija 1846 na Ježici pri Ljubljani kot prvi od petih otrok: nekaj mesece po njegovem rojstvu se je družin preselila v Radomlje pri Kamniku, kjer je preživel svoje otroštvo. Pri devetih letih je odšel k babici v Ljubljano, ki je imela kavarnico pod Rožnikom. V Ljubljani je nabiral znanje na osnovni šoli in nato v gimnaziji, ki jo je leta 1867 z odliko na maturi končal. V dijaških letih je bil domači učitelj, kot šestošolec je prišel h Kersnikovim in v krogu te družine je preživel srečne trenutke. Janka Kersnika je pridobil za pisateljsko delo. Jeseni 1867 je odšel na dunajsko univerzo, kjer je študiral slavistiko in germanistiko ter godovino in zemljepis. V času študija je sodeloval v združenjih slovenskih študentov. Jeseni 1871 je nastopil službo suplent na gimnaziji v Gorici in bil urednik tednika *Soča*. Leta 1873 je prišel na realko v Ljubljano, najprej kot suplent, po dodatnih izpitih pa redni profesor. 31. oktobra 1875 se je poročil z Jerico Dolinar, s katero se je bil seznanil že leta 1862 kot šestnajstletni dijak. Njuno zvezo je utrdil sin Valentin, po težkem porodu hčerke Vide pa je žena Jerica umrla. Novembra 1881 se je Fran poročil s Pavlo Mrak, ki je postala mati osmih njunih otrok, petih sinov in treh hčera. Nekaj sinov je tudi pokopal v pomladi življenja, eden ja padel na začetku prve svetovne vojske v Galiciji. Leta 1909 je bil odlikovan z redom železne krone 3. razreda, imenovan je bil za dvornega svetnika,

mestna občina Ljubljana pa mu je podelila častno meščanstvo. Februarja 1915 je bil po 42 letih službovanja upokojen. Računal je, da bo zdaj lahko usresničil še katerega od svojih načrtov, toda 2. decembra 1916 mu je načrte prekrižala smrt.

Od dijaškega lista do Ljubljanskega zvona

V dijaških letih je Fran Levec pisal lirske in epske pesmi, ki so bile objavljene v raznih listih, med drugim v rokopisni knjigi *Triglav* (1862), Njegova dijaška lirika poudarja rodoljubje in ljubezen do narave; soneti močno razodevajo Prešernov pliv, posnemal je tudi Simona Jenka. S pesništvom je zaključil leta 1875 zaradi kritike Frana Levstika pa tudi zaradi lastne kritičnosti. Zavedal se je namreč svoje oblikovne in tudi vsebinske odvisnosti od svojih vzornikov (v epiki sta bila to Matija Valjavec in Fran Levstik).

Od pesništva se je obrnil k publicistiki in uredniškemu delu. V dunajskih letih je bil dopisnik *Slovenskega glasnika*, kot profesor v Gorici je bil urednik tednika *Soča*, po odhodu iz Gorice je poročal o ljubljanskih razmerah. V Ljubljani se je vključil v družabno in literarno življenje. Leta 1876 je Stritar obnovl Zvon in Levec je bil med njegovimi zvestimi sodelavci. Ko pa je dunajski *Zvon* konec leta 1880 nehal izhajati, je bil med ustanovitelji *Ljubljanskega zvona*. Strokovna razgledanost in delavnost sta ga usposobili za njegovega urednika. Okoli sebe je zbral skoraj vse tedanje pisatelje in pesnike različnih smeri in nazorov. Po vzoru Janežičevega *Slovenskega glasnika*, ki je bil "lepoznansko podučen list", je Levec tudi *Ljubljanskemu zvonu* načrtoval dvojno smer: leposlovno in poljudno. Na leposlovnih straneh so sodelovali: Jurčič, Kersnik, Tavčar, Trdina, Mencinger in Detela, na poljudnih straneh, kjer so obravnavali literarno zgodovino, jezikoslovje, zgodovino in zemljepis, sta se pogosto oglašala Hinko Dolenc in Josip Stare pa tudi urednik Levec sam. Središče njegovega zanimanja je bil Prešeren in zbiral je tiskano in pisano gradivo o njem.

Razgibal je Slovensko matico

Skoraj polovico svojega življenja je posvetil *Slovenski matici*, društvu za izdajanje znanstvenih in leposlovnih knjig, ki je bilo ustanovljeno leta 1864. Leta 1882 je postal njen odbornik, v letih 1886-1892 prvi podpredsednik, po smrti Josipa Marna pa štirinajst let (1893-1907) njen predsednik. Skoraj dvajset let je vodil književni odsek. Razgibal je dejavnost *Slovenske matice*, ko je pritegnil mlade sodelavce. Njen *Letopis* je preuredil v zbirko "učeno-znanstveno in poljudno-znanstveno pisanih rasprav", ki naj pospešujejo naše idealne težnje po splošnem napredku. Dosegel je, da je Slovenska matica dobila plačanega tajnika, zagovarjal je načelo, naj bo dober pisatelj tudi dobro plačan. Za

izvirno in prevodno jezikoslovje je na njegov predlog zaživela *Zabavna knjižnica*. Zanj je Levec uredil dva zvezka Erjavčevih izbranih spisov z izčrpnim življenjepisom (1889). Slovenska matica je poskrbela za izdajo slovenskih ljudskih pesmi in pod uredništvom Karla Štreklja je nastala zajetna zbirka *Slovenske narodne pesmi I-IV*, 1895-1923 (IV. knjigo je dokončal Joža Glonar). Fran Levec je pomagal Karlu Glaserju pri pisanju *Zgodovine slovenskega slovstva I-IV*, 1894-1900). Dolga leta je urejal *Knezovo knjižnico* in v njej zbral naše najboljše pripovednike. Pomembno delo je opravil z urejanjem zbranih oziroma izbranih del Jurčiča, Levstika, Valjavca in z njimi prvi na Slovenskem uveljavil kritične izdaje literarnih del. Na podlagi Pleteršnikovega *Slovensko-nemškega slovarja* je sestavil *Slovenski pravopis* (1899). Vse te dejavnosti je opravljal ob svoji redni službi profesorja in kasneje šolskega nadzornika. Tudi na tem področju je zaoral globoke brazde.